

Die nacht zag ik haar

Drago Jančar

Die nacht zag ik haar

Uit het Sloveens vertaald
door Roel Schuyt

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2018

De uitgave van deze vertaling kwam tot stand met financiële steun van de Trubar Foundation, Slovene Writers Association, Ljubljana en Slovenian Book Agency (JAKRS), Ljubljana.

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *To noč sem jo videl*
Oorspronkelijke uitgever Modrijan, Slovenië
Copyright © 2010 Drago Jančar
Copyright vertaling © 2018 Roel Schuyt / Em. Querido's
Uitgeverij BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam

Omslag Ilona Snijders
Omslagbeeld Catherine Abel / Private Collection /
Bridgeman Images
Foto auteur Jože Suhadolnik

ISBN 978 90 214 0694 7 / NUR 302
www.querido.nl

'Onze gefantaseerde vertellingen, geschapen uit
de werkelijkheid...'

- H.C. Andersen

Die nacht zag ik haar, ze stond bijna levensecht voor me. Ze liep in het midden van de barak tussen de stapelbedden door, waar mijn kameraden rustig in hun slaap lagen te ademen. Ze bleef bij mijn bed staan en keek even naar me, als in gedachten verzonken en een beetje afwezig, zoals altijd wanneer ze niet kon slapen en door onze woning in Maribor rondliep, bij het raam bleef staan, op bed ging zitten en dan weer naar het raam liep. Wat is er, Stevo? vroeg ze. Kun jij ook niet slapen?

Haar stem klonk zacht, diep, bijna als van een man, licht omfloerst en wat afwezig, zoals ze ook keek. Het verbaasde me dat ik haar stem – en die was het onmiskenbaar – zo duidelijk herkende, terwijl ze in de loop der jaren als in de verte was verdwenen. Ik kon me haar verschijning elk moment voor de geest halen: haar ogen, haar haren, haar lippen en ook haar lichaam, dat zo vaak buiten adem naast me had gelegen, maar haar stem kon ik niet meer in mijn gehoor terugroepen; als je iemand lange tijd niet ziet, verdwijnt het eerst zijn of haar stem, compleet met klankkleur en volume. En ik had haar al jaren niet meer gezien. Hoelang? vroeg ik me af. Minstens zeven jaar. Ik voelde een koude rilling over mijn rug lopen. Buiten was het nacht, de laatste nacht van mei en van het voorjaar, het voorjaar van dat verschrikkelijke jaar 1945, en ook al brak nu de zomer aan en was het buiten zwoel, en

in de barak met al die warme, ademende en kreunende mannenlichamen zelfs benauwd, toch voelde ik een koude rilling. Zeven jaar. *Ooit, over zeven jaar*, zong ze, mijn Veronika, *ooit, over zeven jaar, zien wij elkaar opnieuw*, het was een Sloveens volksliedje waar ze veel van hield, ze zong het als ze bedroefd was en me met dezelfde afwezige blik aankeek als nu, *alleen God in de hemel weet, wanneer die zeven jaar voorbij zijn*. Ik wilde tegen haar zeggen: goed dat je gekomen bent, al is het dan na zeven jaar, mijn paard Vranac is nog altijd bij me, als je hem wilt zien, wilde ik zeggen, hij staat daar achter het hek, samen met de paarden van de andere officieren, hij mag los door de wei lopen, hij hoeft niet op stal, hij is in goed gezelschap, al mist hij wel jouw handen, zoals ik ze ook mis, wilde ik zeggen, maar ik haperde even, en in plaats van de woorden die ik wilde zeggen, kwam er uit mijn mond slechts een dof, gorgelend geluid. Ik dacht dat je in dat landhuis woonde, bij de Sloveense heuvels, wilde ik zeggen, en waarom rijd je nu dan hier rond? Ik strekte mijn arm uit om haar haren aan te raken, maar zij week achteruit, ik moet nu gaan, zei ze, want je weet het, Stevo, ik kan niet blijven.

Ik wist dat ze niet kon blijven, zoals ze ook zeven jaar geleden niet kon blijven en voorgoed uit onze woning in Maribor vertrok; en als ze daar niet kon blijven, hoe zou ze dan wel hier kunnen blijven, in een barak van een krijgsgevangenkamp, tussen de slapende officieren van het koninklijke leger, over wie de jonge koning waakte, wiens foto aan de wand vlak bij de deur van de barak hing; hij droeg daarop het uniform van een gardeluitenant en had zijn hand op het gevest van zijn sabel; het was de foto van een koning die zijn koninkrijk had verloren, omgeven door zijn getrouwen die hun vaderland hadden verloren. Toen hoorde ik een paard

luid hinniken en ik zou hebben gezworen dat het Vranac was, misschien had hij haar ook gezien, voordat ze voorgoed weer wegging, misschien had hij gehinnikt van vreugde omdat hij haar nabijheid voelde toen ze voorzichtig, net als lang geleden, haar hand op zijn neus legde en tegen hem zei: Vranac, ik ga je zo meteen zadelen.

Dat was vannacht, nu is het ochtend en overal in het kamp verzamelen de soldaten zich om zoals elke morgen de vlag te begroeten, we hijsen iedere ochtend nog de vlag, we zijn een leger zonder wapens, bij de ingang staan Britse officieren verveeld naar alle drukte te kijken, we zijn ontwapende militairen van het koninklijke leger, de soldaten komen uit hun tenten, de officieren zijn gehuisvest in barakken, en nog altijd is iedereen paraat om zich door de bergen van Slovenië een weg te banen naar het achterland, naar de bossen in Bosnië, waar volgens de berichten de guerrillastrijd tegen het communistische bewind toeneemt. Maar ik kijk in de kapotte spiegel, zie daarin mijn gezicht en weet dat er niets meer is, Veronika niet, de koning niet en ook Joegoslavië niet, de wereld is in stukken gebroken, net als de spiegel, en vanuit de brokstukken kijken de delen van mijn ongeschoren gezicht me aan. Ik heb geen zin om me in te zepen en te scheren, mijn riem om te doen, mezelf op te knappen en naar de appelplaats te gaan, ik kijk naar mijn gezicht, waar Veronika zich vannacht overheen boog, en ik vraag me af of ze me wel herkende. Of ik dat nog wel ben, majoor Stevan Radovanović, commandant van het cavalerie-eskadron van de eerste brigade, destijds kapitein van de Drava-divisie die in Maribor door zijn vrouw werd verlaten en achter zijn rug door zijn manschappen werd uitgelachen. Nu lacht niemand me nog uit, niemand is in de stemming om te lachen, al die soldaten zijn niet meer dan een

meelijwekkend verslagen leger, dat door het wapengeweld en de krijgslisten van die ongeletterde communisten uit het vaderland werd verdreven. Is dit echt mijn gezicht, die ogen, die neus, die wangen, vertekend door de barsten in de spiegel die aan de wand van de wasruimte in de barak hangt, de kringen onder de ogen na al die slapeloze nachten, die er als blauwe plekken uitzien, de grijze haren aan de slapen, de gebarsten lippen en het zwarte gat in de rij gele tanden? Dat gat, daar zat ooit een tand, nog een maand geleden, toen in de heuvels boven Idrija een mortiergranaat in de muur van een boerenhuis insloeg en er een stukje steen of ijzer recht in mijn mond vloog, ik zat in een oogwenk onder het bloed, maar toen ik bij mijn positieven kwam en het bloed wegveegde, bleek godzijdank dat ik alleen een voortand miste, mijn lippen waren kapot en zijn nu nog gebarsten, ik was slechts een tand kwijtgeraakt, vlak bij de Italiaanse grens waarheen we ons terugtrokken om ons, zoals het heette, te hergroeperen, toen we, zoals het genoemd werd, versneld terugweken – en kort daarna gaven we ons vlak bij Palmanova over. We gaven ons over, hoe kon je het anders noemen, al werd er gezegd dat de Engelsen onze bondgenoten waren en dat we samen met hen tegen de communisten zouden oprukken. Een paar dagen lang droegen we onze wapens nog, daarna kwam het bevel dat we die moesten inleveren, dus moesten we de vernedering ondergaan dat de Britse militairen ons ontwapenden; uit respect gaven ze de officieren nog toestemming om, weliswaar zonder munitie, hun pistool te houden, maar een paar dagen geleden moesten ze dat ook inleveren, en daar ging het laatste teken van onze waardigheid, we waren geen leger meer, dat was het einde, *finis*, van het koninkrijk Joegoslavië, het einde van de wereld.

Toen Veronika net uit Maribor vertrokken was, nu zeven jaar geleden, dacht ik dat voor mij het einde van de wereld was gekomen. Maar nu zie ik dat het niet meer was dan een klein, persoonlijk drama, het leven ging verder en ik had nog altijd het leger, dat ik met hart en ziel was toegewijd, met zijn orde en discipline, met zijn roemruchte artillerie en cavalerie en infanterie; alle onderdelen werden omstraald door de roem van de veldslagen bij de heuvels van de Cer en aan de oevers van de Kolubara,¹ wij waren de erfplanters en erfgenamen van de Servische triomfen die behoorden tot de grootste in de Europese geschiedenis, onze officieren werden overal gewaardeerd en gerespecteerd, de wereld was nog een samenhangend geheel, en ondanks Veronika's vertrek had het leven nog altijd zin. De kazerne, de manoeuvres – het vervullen van je plicht is op zich al voldoende om je eigen verdriet naar de achtergrond te dringen; de verdediging van het vaderland schenkt je het gevoel een eervolle, hogere missie te vervullen, en elk persoonlijk verdriet dient daaraan ondergeschikt te zijn. Ik kan van mezelf gerust zeggen dat ik een voorbeeldig officier was, op de militaire academie had ik alle algemene examens en ook de meer gespecialiseerde onderdelen met de hoogste cijfers gehaald en tijdens de manoeuvres, die in die jaren steeds vaker werden gehouden, oogstte mijn eenheid de grootste lof.

In het voorjaar van 1937 werd mijn cavalerie-eskadron uit Niš overgeplaatst naar Ljubljana. Voor zover ik begreep, ging het om een tactische versterking van de Drava-divisie, die wegens de politieke ontwikkelingen in Duitsland de belangrijkste beschermingsmacht aan de noord- en westgrens van ons koninkrijk was geworden. Zoals overal kon ik ook daar goed mijn draai vinden. Het leven van een militair wordt niet

bepaald door de steden waar hij tijdelijk verblijft, maar door de kazerne, het exercitieterrein en zijn eenheid; mijn leven, dat was het leger – en ook mijn liefde voor paarden. Ik kan zonder overdrijving stellen dat ik de beste ruiter was van het eskadron waarover ik het bevel voerde. Of een commandant tijdens een manoeuvre van achter zijn bureau of vanuit een terreinvoertuig zijn bevelen geeft, maakt weinig uit, maar als hij zijn eenheid te paard aanvoert, dan maakt het wel degelijk verschil. Ik verlangde van mijn mannen wat ik ook van mezelf verlangde, namelijk dat ze voortdurend trainden, ik eiste souplesse en behendigheid, ik wilde dat ze hun paarden goed verzorgden, dat ze hun paarden en de stallen schoonhielden en dat ze de dieren vers water gaven; voor mij was het even belangrijk dat ze met een roskam en een borstel overweg konden, als dat ze met getrokken sabel ten aanval gingen, of dat ze hun karabijn ook onder het rijden van hun schouder konden halen en laden. De cavalerie was het edelste legeronderdeel. Als majoor Ilić een goed humeur had, zei hij altijd: de cavalerie spuugt op de infanterie. En op zo'n moment was er altijd wel iemand die daar direct achteraan zei: en we pissen er ook op... We waren altijd opgewekt, we waren zo trots als de Poolse ulanen, de meest onverschrokken lichte cavaleristen ter wereld. Ik hield van paarden, ik reed voor het eerst toen ik zeven was, mijn vader was paardenhandelaar en ik verzorgde de dieren al van jongs af aan en praatte met ze, dus het was geen toeval dat ik bij de cavalerie kwam. En, zo denk ik tegenwoordig, het was ook geen toeval dat ik samen met de cavalerie in Ljubljana terechtkwam.

En daar ontmoette ik Veronika.

Het was haar man die me naar haar toe bracht. En het was mijn commandant, majoor Ilić, die het contact tussen hem

en mij tot stand bracht. Ik herinner me nog heel goed die zomerdag: het was heet, ik stond in mijn overhemd en met opgerolde mouwen op het manegeterrein en keek hoe er werd geoefend om op de plaats rechtsomkeert te maken. Daarna mochten de rekruten in een kring rondrijden en tot slot, in de laatste minuten, met losse teugel naar de stallen. En ik zei: nu moeten de vochtige plekken op de rug van het paard, vooral waar het zadel zat, met schoon water worden afgespoeld. Daarna wordt er geroskamd, duidelijk? Ik vergat dat laatste nooit te zeggen, want ik wist dat mijn rekruten luie opdonders waren, dat zijn ze allemaal, ze zetten hun paard op stal en gaan zelf liggen uitrusten op het dichtstbijzijnde weiland, in de schaduw van de stal, of desnoods in de stront, overal waar ze maar een plekje kunnen vinden. Ik wilde ze nog uitleggen waarom een goede verzorging van een paard zo belangrijk is, toen er een koerier verscheen, hij salueerde en zei dat ik bij majoor Ilić moest komen.

Die vroeg me op serieuze toon of ik bereid was een bijzondere opdracht te aanvaarden. Daartoe was ik altijd bereid, zei ik. De majoor had in deze stad een vriend, een belangrijke en aanzienlijke heer, en zijn vrouw, ze was nog heel jong, had een Engelse Hackney cadeau gekregen en zou nu graag leren paardrijden. Ik zag dat de ordonnans en de klerk me aandachtig gadesloegen en hun lachen moesten inhouden. In plaats van je tijd met een stel stompzinnige rekruten te verdoen, zei majoor Ilić, word je nu voor een tijdje paardrijinstructeur. Zelf vond ik het helemaal niet erg om met stompzinnige rekruten te werken, want onder mijn leiding ontwikkelden ze zich na verloop van tijd bijna allemaal tot uitstekende ruiters, nee, ik had meer tegen het vooruitzicht dat ik aan een rijke, verwendende jongedame paardrijlessen moest gaan geven, want

had ik op de militaire academie niet alle algemene en bijzondere examens afgelegd om koning en vaderland te dienen? Maar hiermee dien je ook je koning en vaderland, zei majoor Ilić, het was alsof hij mijn gedachten had gelezen, het duurt maar twee maanden, als de manoeuvres in het najaar beginnen, sta je weer aan het hoofd van je eskadron. Ik zei dat ik tot zijn beschikking stond. Wat kun je als militair anders zeggen? Daarna keek Ilić me even recht aan. Stevan, beste jongen, sprak hij op vaderlijke toon, alsof hij me naar het slagveld stuurde, ik wil je iets op het hart drukken.

Je eer als officier, zei hij. Je weet wat dat is, je eer als officier.

Ik begreep wat hij bedoelde. Dat je een dame met de nodige egards diende te behandelen. Ja, dat weet ik, zei ik. Dan is alles in orde, zei majoor Ilić met een bulderende lach. En de ordonnans, die zag dat het officiële gedeelte van het onderhoud voorbij was en dat de majoor een goed humeur had, zei: pas maar op dat je niet door die alligator van haar gebeten wordt. Nu moesten we alle drie lachen. Alligator, hoezo? Dat zul je wel zien, zei Ilić, ingerukt, je kunt gaan.

Voordat ik aan mijn bijzondere opdracht begon, dat wil zeggen: voordat ik op een bijzondere manier mijn koning en vaderland zou dienen, had ik nog een ontmoeting met de echtgenoot van mijn toekomstige leerlinge. We troffen elkaar in het café-restaurant van hotel Union, hij had me wel bij zich thuis kunnen uitnodigen, zei hij, maar hij wilde eerst kennis met me maken. Hij was een lange, magere man met lichte, gladgekamde haren en onberispelijk gekleed, alsof hij zo uit een modeblad met Engelse dandy's was gestapt. Ik was in militair uniform, en ook al werd het uniform van een officier destijds vol respect bekeken, tegenover hem voelde ik me een beetje een lompe lummel. Deze elegante heer in zijn witte

kostuum en zijn witte schoenen was blijkbaar gewend om op de mensen met wie hij een ontmoeting had direct een bijzondere indruk te maken. Hij kwam in een grote automobiel, we dronken cognac en hij zei dat hij me goed zou betalen, wat ik echter weigerde. Ik had een bevel gekregen, dit was een officiële opdracht. Hij lachte even: ach ja, die majoor Ilić, voor hem is altijd alles officieel. Verder was hij niet erg spraakzaam. Hij zei in één adem wat hij te vertellen had: de lessen zullen eerst plaatsvinden in Štepanja Vas, een voorstadje van Ljubljana, daarna zou het goed zijn als jullie zo snel mogelijk wat gingen rondrijden, door de velden en de bossen, dat zou Veronika heel fijn vinden, zei hij, ik kom een keer kijken als ze goed kan rijden. Dat was alles, hij verzocht me goed op haar veiligheid te letten, ze was soms een beetje onvoorspelbaar, waarschijnlijk wilde ze meteen van alles weten. Ik wilde eerst kennis met u maken, zei hij, mijn vriend Ilić zegt dat u zijn beste officier bent, en ik zie dat hij zich niet heeft vergist. Hoe kon hij dat nou zien, vroeg ik me af, als hij de hele tijd aan het woord was en, zoals hij zelf liet doorschemeren, geen enkel verstand van militaire zaken had? Natuurlijk hebben mensen van zijn stand wel verstand van de beurs, van elegante kleding en grote automobielen, ja, zelfs van vliegtuigen, hij zei dat zijn grote passie niet alleen paarden en automobielen waren, maar ook sportvliegtuigen, misschien zou hij me een keer meenemen voor een vlucht boven de heuvels, dan zou ik zien wat voor mooi land Slovenië was, net als Servië natuurlijk, u komt toch uit Valjevo? Ja, zei ik, ik kom uit Valjevo, mijn vader handelde in paarden, en ik bedacht dat hij genoeg rijke mensen gekend had, maar wist dat zijn zoon nooit zo rijk zou worden; officier worden, dat kon ik wel, en dat was in Servië ook heel wat waard, zo niet nog veel meer.

Ik ben nog nooit in Valjevo geweest, zei hij, jullie hebben daar toch pruimenbomen? En jullie maken slivovitsj, ja toch? Nee, zei ik, daar maken ze de beste militairen, we moesten erom lachen en ik was blij dat alles zo snel geregeld was.

De volgende dag – het had 's nachts geregend en het was een frisse, schoongewassen morgen – bracht hij haar in zijn automobiel, daar was ze, een jongedame in een rijbroek. Hij stelde ons aan elkaar voor en we bekeken haar paard, een echt raspaard op hoge benen, daarna zei hij iets in de trant van: ik vertrouw haar aan uw zorgen toe. Hij gaf haar een kus op haar wang en snelde er in zijn auto met open dak vandoor, en in een bocht zwaaide hij nog een keer.

Haar paard heette Lord, hoe kon het ook anders, wat voor naam had zo'n rijke jongedame anders voor haar rijdier kunnen bedenken? Maar het was een mooi paard, het trok zijn hoofd iets terug toen ik het streelde, daarna schonk het me zijn vertrouwen, het had een hoge draf en een fraaie houding van hoofd en staart. Ik zei dat ik mijn rekruten aan het begin altijd vertelde dat een rijopleiding niet begint met rijden, nee, die begint met een roskam, een borstel en een hoefkrabbertje.

Zij zei dat ze geen rekrut van me was.

Ik zweeg even, ik had meteen spijt dat ik deze 'bijzondere opdracht' had aanvaard. Dat is heel goed mogelijk, zei ik, maar voordat we het zadel opdoen moet het paard eerst worden geborsteld. Een paard dat de meeste tijd op stal staat, krijgt vaak te weinig licht en moet daarom elke dag verzorgd worden, ook als we niet rijden. Waarom staan paarden dan in een stal, vroeg ze, waarom lopen ze niet vrij rond? Waarom ze op stal staan – dat had nog nooit iemand aan me gevraagd. Paarden zijn vrije schepsels, zei ze, nog vrijer dan mensen, we zouden ze de kans moeten geven om door bossen en vel-

den te rennen. Maar dan zou niemand ze berijden, zei ik, en zouden we zelf al onze rijtuigen, karren en kanonnen moeten trekken, en zou het leger niet beschikken over de edele en oude eenheid die cavalerie wordt genoemd en waar ik zelf met trots deel van uitmaak. Dat was het prachtige legeronderdeel dat de Britse en Franse lichte brigades in zoveel veldslagen roem bracht, maar het meest vermaard waren de onverschrokken Poolse ulanen. De ulanen maakten op haar geen enkele indruk. Dat u paarden in een oorlog meesleept is toch onvoorstelbaar, zei ze, of eigenlijk onverantwoordelijk, want ze kunnen door een bom worden getroffen. Nee, niet door een bom, zei ik, maar door een granaat. Bommen worden vanuit een vliegtuig op een vijandelijke stelling gegooid, met granaten wordt de infanterie beschoten, en ook de cavalerie.

Maar waarom dan? siste ze boos. Wat een nonsens!

En zo raakten we meteen al verward in een discussie over paarden en cavalerie. Ik zag dat het nergens toe zou leiden. Ik luisterde niet langer naar haar opmerkingen en liet haar zien hoe ze Lord het tuig voor in de stal moest omdoen, dan voorzichtig het hoofd moest borstelen, tussen de oren en langs de lijnen van het voorhoofd, en daarna met een roskam de vacht reinigen. Het begon haar te vervelen. Wanneer kan ik gaan rijden? vroeg ze. Ik slikte nog net mijn antwoord in: dat is wat elke onwetende rekrut aan me vraagt. Ik zei dat ik met de lessen zou stoppen als ze niet van plan was mee te werken. Ze keek me kwaad aan, waarschijnlijk slikte ze ook een antwoord in, goed, zei ze, laat u me dan maar zien hoe de hoeven schoongemaakt moeten worden. Denkt u alleen maar niet dat ik dat ga doen! Ze aaide het paard, voor haar waren paarden om te aaien, net als katten. Lord keek haar

dankbaar aan, maar ik klemde mijn tanden op elkaar en ging verder. Ze sloeg alles met haar armen over elkaar gade. Ik zie, zei ze na een tijdje, dat u goed met paarden omgaat. Ik legde haar uit dat een goede behandeling van je rijdier het alfa en omega van het paardrijden is, een paard voelt en weet wanneer je het goed behandelt, en als je dat niet doet, zal het zich verzetten. Stelt u zich eens voor, geachte mevrouw, zei ik beleefd, hoe vaak ik in de strijd heb gewonnen, en stelt u zich voor dat een paard je in de steek laat wanneer je ten aanval gaat. Zegt u dat ook tegen uw rekruten? vroeg ze. Ja, dat zeg ik. Dat betekent dat u alleen maar zo goed met paarden omgaat omdat u ze dan op al die bommen, of waren het granaten, af kunt sturen. Ik zei kwaad dat we dat ook met onszelf deden, tijdens de slag aan de Kolubara waren er duizenden mensen omgekomen.

Maar waarom? vroeg ze op een quasionschuldige, maar heel venijnige toon.

Voor de koning, zei ik, voor koning en vaderland.

Ze snoof een keer als een paard en begon hard en spottend te lachen.

De volgende morgen bracht ik rapport uit bij majoor Ilić. Ik verzocht hem mij van deze taak te ontheffen. Hij vroeg me wat het probleem was. Ik antwoordde dat de geachte mevrouw vond dat de cavalerie maar nonsens was. Vindt ze dat? vroeg Ilić. Ja, en bovendien zegt ze dat ze geen rekrut van me is. Maar dat is ze toch ook niet, mijn beste Radovanović? Met zulke geachte dames dient men anders om te gaan dan met rekruten, en eigenlijk geldt dat voor dames in het algemeen. Heeft ze je al verteld, vroeg hij, dat ze in Berlijn gestudeerd heeft? Nee, dat heeft ze me niet verteld. Ze is ontwikkeld, zei hij, wellicht kun je iets van haar opsteken. Maar inderdaad –

hij zweeg even, alsof hij nadacht of hij het me wel zou vertellen –, ze is wel, hoe moet ik het zeggen, een beetje apart. Mijn vriend Leo Zarnik, haar man, vertelde me dat ze een paar dagen geleden met de trein naar Sušak is gegaan. Niemand wist waar ze was, en toen ze terugkwam, zei ze dat ze zin had om naar zee te gaan. Kun jij je dat voorstellen? Ik haalde mijn schouders op, het leek me niet zo belangrijk, ik zou me niet méér met die dame bemoeien dan me was opgedragen, en dat was al moeilijk genoeg. Ilić vertelde verder: haar grootvader had misschien wel de helft van Rijeka gebouwd, ben je wel eens in Rijeka geweest? Hoe zou dat kunnen? vroeg ik, daar zitten de Italianen tegenwoordig. Ja, zei Ilić, maar ooit komen wij daar weer. Als je met een boot de haven binnenvaart, en je ziet al die grote gebouwen, en de cafés, die waren allemaal van hem. Die mensen, beste Radovanović, zijn heel rijk. Onvoorstelbaar rijk. En het leger wil een goede verstandhouding met ze, snap je dat? Ik zei dat ik het begreep, maar ik vrees, zei ik erbij, dat het de geachte mevrouw niets kan schelen. Ze wil niet meewerken, en hoe kan ik haar leren paardrijden als zij de bevelen wil uitdelen? Bovendien heeft ze geen idee wie of wat ulanen zijn. Ulanen? vroeg Ilić. Wat hebben ulanen met paardrijlessen te maken? Hij zweeg even. Dat interesseert haar niet, zei hij even later, ze interesseert zich voor heel andere dingen. Mevrouw is, zei Ilić, niet alleen een beetje apart, maar ook, hoe moet ik het zeggen – wat excentriek. Ik heb gehoord, vervolgde hij, dat ze ooit een alligator had, gewoon als huisdier. Ze wandelde ermee over de promenade. Kun je je dat voorstellen? Kortom, zei de majoor, en hij keek me recht aan, nu weet je alles. Dank u, zei ik, maar daar heb ik weinig aan. Ik schrok van wat ik zei en had het liefst mijn tong afgebeten: ik moest niet proberen met de majoor in discussie te

gaan. Hij keek ernstig. Wat moet ik tegen mijn vriend Zarnik zeggen? Dat mijn officier, mijn beste officier, weigert zijn vrouw te leren paardrijden omdat zij de cavalerie maar nonsens vindt?

Ik weet het niet, zei ik, maar u zou hem kunnen zeggen dat ik daar niet geschikt voor ben en dat ik terugga naar mijn eskadron.

Ilić keek nog ernstiger. Luister eens goed, meneer de luitenant, zei hij op formele toon alsof hij een officiële aangelegenheid moest afhandelen. U, Radovanović, hebt mij niet op te dragen wat ik tegen wie zou moeten zeggen. En ik heb u deze opdracht niet gegeven om met mevrouw over de cavalerie te redetwisten of om haar de les te lezen over de Poolse ulanen en de slag aan de Kolubara, nee, uw opdracht is om haar te leren paardrijden. Begrepen? Ik zei dat ik het begreep. En u brengt pas rapport uit als de lessen voorbij zijn. U dient mij dan te melden dat de opdracht is volbracht en dat mevrouw voortreffelijk kan paardrijden. Begrepen? Begrepen, majoor. Ik vertrok een beetje teleurgesteld, maar berustte in mijn lot. En ik dacht aan de jongedame die in haar eentje naar Sušak reisde en met een alligator aan de lijn over de promenade van Ljubljana wandelde. En nog meer aan majoor Ilić. Ik was voor mijn carrière van hem afhankelijk. Soms kon hij heel vaderlijk zijn, en dan zei hij: Stevo, mijn jongen... Als hij echter met stemverheffing sprak, werd het gevaarlijk. Maar het had nog slechter kunnen aflopen, bedacht ik. Ik kende hem, en wat er net was voorgevallen, was kenmerkend voor als hij gewoon boos was, als hij zich echt kwaad had gemaakt, had hij zachtjes gezegd: ingerukt jij! Naar de manege, stuk ongeluk.

Ik reed met Vranac naar de manege en sprak af dat hij daar zou blijven tot de opleiding voorbij was. Ik besloot de zaak zo